Telemark
FYLKESKOMMUNE

Arkivsak
26/18964-2
Saksbehandler
Trine Olsen Kvile

Saksgang	Møtedato
Partssammensatt utvalg	03.11.2026
Yrkesopplæringsnemnda	04.11.2026
Fylkesutvalg	18.11.2026
Fylkestinget	02.12.2026
Hovedutvalg for samferdsel	10.11.2026

Høring - seriøsitetsbestemmelser Telemark fylkeskommune

Innstilling fra fylkesdirektøren

1. Telemark fylkeskommune tar høringssvarene til orientering.
2. Fylkestingets vedtak i sak 63/26 pkt. 1 og 2 opprettholdes.

Bakgrunn og saksgang

Fylkestinget vedtok 17. juni 2026 følgende vedtak i sak 63/26:

1. De til enhver tid gjeldende omforente seriøsitetsbestemmelser utarbeidet i fellesskap av Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) skal inntas i Telemark fylkeskommunes bygge- og anleggskontrakter over nasjonal terskelverdi. Det kan gjøres unntak i anskaffelser hvor dette er nødvendig av hensyn til lov- og forskriftskrav.
2. Fylkesdirektøren innarbeider egnede sanksjoner for manglende oppfyllelse av seriøsitetsbestemmelser i kontrakter.
3. Seriøsitetsbestemmelser for tjenestekontrakter vedtatt av fylkestinget i Vestfold og Telemark fylkeskommune i sak 104/20 oppheves.
Seriøsitetsbestemmelsene legges ut til offentlig høring. Basert på høringsinnspillene legges seriøsitetsbestemmelsene fram for politisk behandling i ny sak i løpet av 2026.

Denne saken er en oppfølging av fylkestingets vedtak om å legge ut seriøsitetsbestemmelsene til offentlig høring.

Saken behandles i partssammensatt utvalg, yrkesopplæringsnemnda, hovedutvalg for samferdsel, fylkesutvalget og fylkestinget. Fylkesutvalget innstiller til fylkestinget. Fylkestinget gjør endelig vedtak i saken.

Saksopplysninger

Gjennomføring av høringen

Høringen ble sendt ut 27. september 2026. I høringsbrevet, ble det bedt om *«innspill på fylkets någjeldende seriøsitetsbestemmelser, særlig knyttet til følgende forhold:*
1) prosentandel lærlinger
2) prosentandel faglærte innenfor henholdsvis bygg og anlegg».

Høringen ble sendt ut til disse lokallagene til både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden innen bygg- og anleggsbransjen; Maskinentreprenørenes forbund (MEF) avd. Sørøst, Norsk Arbeidsmandsforbund (AMF) avd. 1 Øst, Entreprenørforeningen Bygg- og Anlegg Telemark, Vestfold og Buskerud (EBATVB), Fellesforbundet avdeling 8, Fellesforbundet sentralt samt NHO Vestfold og Telemark. Høringen ble også lagt ut på fylkeskommunens hjemmeside.

Høringsfristen ble satt til 12. oktober 2026 og deretter forlenget til 16.10.2026.

Høringsuttalelser
Innen høringsfristens utløp mottok fylkeskommunen høringsuttalelse fra Maskinentreprenørenes forbund (MEF) avd. Sørøst, Norsk Arbeidsmandsforbund (AMF) avd. 1 Øst, Entreprenørforeningen Bygg- og Anlegg Telemark, Vestfold og Buskerud (EBATVB), Fellesforbundet avdeling 8, Fellesforbundet sentralt, NHO Vestfold og Telemark og NHO sentralt.

Høringssvar fra EBATeVeBusk, Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) sentralt, NHO Vestfold og Telemark og NHO sentralt EBATeVeBusk, Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) sentralt, NHO Vestfold og Telemark og NHO sentralt:

Kort oppsummert anbefaler vi at Telemark fylkeskommune:

1. *bruker de til enhver tid gjeldende omforente seriøsitetsbestemmelsene uten lokale endringer eller tillegg, i tråd med fylkestingets vedtak 17. juni 2026*
2. *viderefører kravet om minimum 50 % faglærte, uten separate satser for bygg og anlegg*
3. *viderefører kravet om minimum 10 % lærlinger og minst én lærling per kontrakt, med den fleksibiliteten som ligger i bestemmelsene og i anskaffelsesloven*
4. *spiller inn eventuelle ønsker om endringer i det nasjonale partssamarbeidet, i stedet for å innføre lokale særkrav*

2. Vårt hovedsynspunkt

Kravene til faglærte og lærlinger bør videreføres slik de står i de omforente bestemmelsene, med felles krav for bygg og anlegg:

Krav	*Omforente bestemmelser (juli 2026)*	*Vår anbefaling*
Faglærte	*Minst 50 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsfagene*	*50 %, uendret og felles for bygg og anlegg*

Lærlinger	*Minst 10 % av arbeidede timer per utdanningsprogram, og minst én lærling på kontrakten*	*10 %, uendret og felles for bygg og anlegg*
Øvrige punkter	*Punkt 1–12 slik de til enhver tid er omforent nasjonalt*	*Ingen lokale endringer eller tillegg*

Begrunnelsen er først og fremst forutberegnelighet. Like krav hos alle offentlige byggherrer gjør det enklere for leverandørene å regne riktig, for fylkeskommunen å følge opp og for alle å etterleve kravene.

3. Verdien av de omforente seriøsitetsbestemmelsene
De omforente seriøsitetsbestemmelsene er et av de viktigste felles verktøyene næringen og det offentlige har mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Verdien ligger først og fremst i at kravene er de samme hos alle som bruker dem:

- *For næringen betyr like krav i hele landet at bedriftene kan bruke de samme rutinene, systemene og den samme dokumentasjonen i alle prosjekter. Bestemmelsene er lagt til grunn i anbefalingene fra NHO Byggenæringen, som organiserer bedrifter i hele verdikjeden, fra hoved- og totalentreprenører til underentreprenører i ulike fag. Det er disse bestemmelsene som er forankret i bedriftenes kvalitetssystemer. Like krav hindrer at en allerede stor dokumentasjonsbyrde vokser ytterligere, og gjør det lettere for mindre bedrifter å delta i offentlige konkurranser. Samtidig må kravene være mulige å oppfylle, og allerede i dag er lærlingkravet i mange tilfeller ikke mulig å innfri. Enkelte fag har svært lave søkertall, særlig betongfaget. Ungdomskullene blir også mindre. Det er om lag 1 000 færre elever på 10. trinn i år enn i fjor, og antall fødte falt fra 60 931 i 2009 til 50 858 i 2022. Det gir ikke grunnlag for strengere lokale krav.*
- *For arbeidstakerne sikrer bestemmelsene trygge og ordnede forhold på byggeplassen. De er utarbeidet sammen med Fellesforbundet, og gir det samme vernet uansett hvor man jobber. Vernet avhenger likevel av at kravene etterleves. Realistiske krav kan følges opp der de beskytter arbeidstakerne direkte, som lønn, pensjon og HMS. De bidrar også til trygge arbeidsplasser lokalt. Når bedrifter ikke kan gi tilbud på offentlige prosjekter, må noen nedbemanne, og da rammes nettopp de arbeidstakerne kravene skal beskytte.*
- *For kommunene er bestemmelsene et ferdig, juridisk gjennomarbeidet og partsforankret sett med kontraktsvilkår som oppdateres når regelverket endres. Krav som ikke kan oppfylles, gir ikke mer seriøsitet, men flere unntak, mer oppfølging og større risiko for tvister. Når fylkeskommunen og kommunene bruker de samme bestemmelsene, blir det også enklere å samarbeide om oppfølging og kontroll.*
- *For fylkeskommunen gir bestemmelsene tydelige krav med klare sanksjoner, rett til kontroll og revisjon i hele kontraktskjeden, og legitimitet hos både arbeidsgivere og arbeidstakere. Erfaringene viser at svært høye krav, som 80 % faglærte, har vært vanskelige å følge, særlig i anleggsbransjen. Krav som stilles, må også kunne følges opp. Lar byggherren være å håndheve et krav som var en del av konkurransen, kan det utgjøre en ulovlig vesentlig endring av kontrakten, og byggherren risikerer overtredelsesgebyr.*

Dette understreker viktigheten av at prosentkravene må være realistiske og gjennomførbare. De nasjonale bestemmelsene gir også et bredere leverandørmarked og bedre konkurranse om fylkets prosjekter, se punkt 7, og gjør fylkeskommunen til en foregangsbyggherre for kommunene i fylket.

Disse gevinstene forutsetter at bestemmelsene brukes likt. Hver lokal tilpasning reduserer verdien for alle, også for byggherren som gjør den.

4. Forutberegnelighet krever like krav i hele landet

De omforente seriøsitetsbestemmelsene er utarbeidet av Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), og er en balansert avveining mellom seriøsitet, gjennomførbarhet og konkurranse. Partene skriver selv at bred oppslutning og lik praktisering bidrar til forutsigbarhet og seriøsitet.

Den gevinsten forsvinner når den enkelte oppdragsgiver legger på egne krav, og leverandørene må forholde seg til ulike prosentsatser, definisjoner og dokumentasjonskrav fra kommune til kommune og fra fylke til fylke.

Når bedriftene påpeker konsekvensene av lokale bestemmelser overfor offentlige byggherrer, får de ofte til svar at «det var jo ikke slik vi hadde ment det». Men det er slik kravene står i kontrakten, og det er dem leverandøren må regne på og etterleve.

Fylkestingets vedtak om å bruke de til enhver tid gjeldende bestemmelsene sikrer dessuten at kravene automatisk følger endringer i lov og forskrift. Lokale tillegg må revideres for seg, og risikerer å komme i utakt med regelverket.

5. Lærlinger – 10 prosent bør videreføres

Kravet om minst 10 % lærlingtimer følger av anskaffelsesloven, og ble hevet fra 7 % så sent som i sommer. Næringen bør få erfaring med det nye nivået før ytterligere skjerpelser vurderes, og en eventuell endring bør skje nasjonalt.

Et lokalt krav over 10 % vil være uheldig av flere grunner:

- *Tilgangen på lærlinger er begrenset. EBA har opplæringskontorer over hele landet og oversikt over lærlingandelen per fag og fylke, og i flere fag er det for få å få tak i, jf. punkt 3. Det blir ikke flere lærlinger av å stille urealistiske prosentkrav. Underentreprenører i betongfaget må allerede i dag velge ut enkeltprosjekter for å klare kravet, og større entreprenører opplyser at tilgangen ikke er stor nok til å oppfylle selv det tidligere kravet på 7 % når alle offentlige prosjekter har de samme kravene.*

- *Opplæringskvaliteten kan svekkes. Lærlinger lærer best i en stabil lærebedrift der opplæringen følger læreplanen. Når en prosentandel per kontrakt blir styrende, kan lærlingene bli flyttet mellom prosjekter og bedrifter som ikke legger til rette for god opplæring. Det kan øke frafallet i fagopplæringen.*
- *Det viktigste er at bedriftene tar inn lærlinger. Bestemmelsene krever allerede at leverandørene er tilknyttet en lærlingordning, og det er dette som bygger kompetanse over tid.*

Bestemmelsene har også innebygd fleksibilitet som bør videreføres. Byggherren skal vurdere om kravet er forholdsmessig i den enkelte konkurranse, og kravet anses helt eller delvis oppfylt når manglende oppfyllelse skyldes forhold som omfattes av unntaket i anskaffelsesloven § 5h fjerde og femte ledd.

6. Faglærte – 50 prosent bør videreføres

Kravet i de omforente bestemmelsene er at minst 50 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsfagene skal utføres av personer med fagbrev, svennebrev eller tilsvarende dokumentert fagopplæring, og at det skal være fagarbeidere i alle fag. Personer i praksiskandidatordningen teller også med. EBA og NHO mener at dette nivået gir en god balanse mellom ønsket om høy fagkompetanse og hvordan arbeidsstyrken i næringen faktisk er sammensatt.

Et høyere krav vil skape problemer av flere grunner:

- *Det er mangel på ledige fagarbeidere i markedet. Større entreprenører klarer kravet med egne folk på mindre prosjekter, men må ofte kjøpe inn tjenester på større prosjekter. Da avhenger andelen faglærte av hva som er ledig i markedet, og et høyere krav vil ikke være mulig å oppfylle. Utfordringen er ikke viljen til å bruke fagarbeidere, men at det er for få å få tak i.*
- *Flere fag har ikke eget fagbrev. Det gjelder for eksempel gulvsparkling og betongsliping. Mange har også lang erfaring uten formell utdanning. Et høyt prosentkrav vil ramme bedrifter med dyktige og erfarne folk, og kan stenge ute arbeidere som gjør godt arbeid.*
- *Underleverandørene rammes først. Totalentreprenører peker på at underleverandørene ofte ikke vil kunne oppfylle et høyere krav, og at det da blir totalentreprenørens problem.*
- *Høye krav kan gi dårligere etterlevelse. Krav som ikke kan oppfylles, fører til flere søknader om unntak og mer byråkrati, eller til at kravene ikke etterleves. Det svekker respekten for bestemmelsene som helhet.*

Medlemmene opplever at oppfølgingen av seriøsitetskravene i dag varierer. De etterlyser realistiske krav som faktisk følges opp, og positive insentiver framfor flere sanksjoner. Bedrifter som tar et ekstra ansvar for fagopplæring og lærlinger, bør premieres, og et attraktivt

utdanningstilbud vil gi flere fagarbeidere på sikt. Her kan fylkeskommunen gjøre en reell forskjell, både som byggherre og som skoleeier.

Om forskjellige satser for bygg og for anlegg. Det er særlig i anleggsbransjen at høye krav til faglærte har vært vanskelige å etterleve. Forskjellige satser vil dessuten gjøre kravene mer kompliserte å beregne, dokumentere og følge opp, særlig i prosjekter med både bygg- og anleggsarbeid, og vil være et avvik fra de nasjonale bestemmelsene.

7. Konkurranse, kostnader og dokumentasjonsbyrde

Krav ut over de nasjonale vil svekke konkurransen om fylkeskommunens prosjekter. Medlemsbedrifter opplyser at de vil måtte avstå fra å gi tilbud, særlig når hovedentreprenøren viderefører kravene til dem som underentreprenør. Andre ville måtte nedskalere virksomheten.

Det er både et ønske og en vilje i bedriftene til å ta inn lærlinger. Men med historisk lav byggeaktivitet er mange entreprenører tilbakeholdne med å ta inn flere lærlinger enn de kan tilby fast ansettelse etter endt læretid. Å gå fra lærling til permittert er ingens drøm. Et høyere lærlingkrav vil presse bedriftene til å ta inn flere lærlinger enn markedet kan gi arbeid til etterpå.

Færre tilbydere gir høyere priser. En dansk undersøkelse av over 2 000 offentlige anskaffelser viser at fire tilbud i stedet for ett i gjennomsnitt gir 10–13 % lavere pris, og at allerede overgangen fra ett til to tilbud gir nesten 5 % lavere pris. Hver ekstra tilbyder gir i gjennomsnitt 2,5–3 % lavere pris, med størst effekt når det er få tilbud, og flere tilbud reduserer risikoen for et kostbart vinnertilbud. Færre tilbydere rammer særlig mindre og mellomstore bedrifter, som utgjør en stor del av næringen i Telemark, og arbeidsinkluderingsbedrifter, som har en viktig samfunnsoppgave i å få flere i arbeid.

Høyere krav gir også mer administrasjon for leverandørene, fylkeskommunen og kommunene. Kostnaden må dekkes inn et sted, og bidrar til et allerede høyt kostnadsnivå i bygg- og anleggsprosjekter. Medlemmene etterlyser derfor en vurdering av kost og nytte før nye krav innføres.

8. Øvrige deler av de omforente bestemmelsene

Vi anbefaler at fylkeskommunen heller ikke gjør lokale endringer i de øvrige punktene. Bestemmelsene er en helhet der kravene og sanksjonene er avstemt mot hverandre. Dersom fylkeskommunen ønsker endringer, ber vi om at dette spilles inn i det nasjonale partssamarbeidet, for eksempel gjennom KS, slik at forbedringer kommer alle til gode».

Høringssvar fra Fellesforbundet sentralt og Fellesforbundet avd. 8:

«Telemark fylkeskommune har gjennom sin lokale seriøsitetsmodell gått i front for et mer seriøst arbeidsliv. Fylkeskommunen har tatt et tydelig samfunnsansvar som har inspirert andre kommuner og fylker til å følge etter. Tilbakemeldingen fra våre medlemmer har vært at modellen har fungert svært godt, fordi den har vært godt kjent og blitt fulgt opp på en effektiv måte gjennom godt samarbeid. Måten modellen har blitt praktisert på, har medført at Telemark fylkeskommune har fått seriøse virksomheter til å utføre sine prosjekter. Seriøse virksomheter med riktig kompetanse har igjen sikret Fylkeskommunen godt gjennomførte prosjekter med få feil og lite forsinkelser og konflikter.

Fellesforbundet vil advare Telemark fylkeskommune om å gå bort fra et system som har fungert så godt. Vi er bekymret for at resultatene av det arbeidet fylkeskommunen har lagt ned for å sikre seriøse bedrifter på egne kontrakter nå settes i spill.

Fylkeskommunen argumenterer med at Fellesforbundet sammen med NHO Byggenæringen, KS og DFØ har anbefalt de Omforente seriøsitetsbestemmelsene. De omforente seriøsitetsbestemmelsene ble utarbeidet i 2015, da svært få kommuner og fylker hadde egne seriøsitetsbestemmelser. På dette tidspunktet var de lokale seriøsitetsmodellene noe nytt, og det var viktig å kunne bidra til et sett med bestemmelser som alle hadde mulighet til å følge opp. I etterkant er bestemmelsene blitt oppdatert for å samsvare med regelverket, og de er ikke lenger i front. Fellesforbundet har hele tiden vært klar på at de Omforente seriøsitetsbestemmelsene må anses som en bunnplanke, og vi mener bestemmelsene fremdeles har betydning for de kommunene som ikke har egne bestemmelser og der mulighetene til å kunne følge opp er små.

Det er viktig for oss å presisere at det i bestemmelsene også står at de ikke må stå i veien for lokale modeller, som vil være både ønskelige og nødvendige i større kommuner og fylker som har kapasitet og kunnskap til å følge det opp, slik som i Telemark.

Telemark fylkeskommune viser også til et brev fra Næringsministeren datert 11. mars 2026 om balanserte kontraktsvilkår. Formålet med brevet fra departementet er å informere kommunene om verdien av standardkontrakter for sine innkjøp, fordi disse balanserer ansvar og risiko på et overordnet nivå. Seriøsitetskrav inntatt under hovedkontrakten er ikke en del av dette. Det er samtidig viktig at også lokale seriøsitetsmodeller opererer med sanksjonsbestemmelser som står i samsvar med det ansvaret leverandørene påtar seg.

Om det skulle være enkelte elementer i Telemarks-modellen som skaper utfordringer lokalt, anbefaler Fellesforbundet at fylkeskommunen tar dette opp med partene lokalt for å finne gode løsninger. Dersom Telemark fylkeskommune likevel ikke ser at Telemarks-modellen vil være til det beste for det lokale næringslivet i fylket, er det særlig viktig at fylkeskommunen viderefører kravet til lønns- og arbeidsvilkår. Dersom det bare er kravet som følger av lov om offentlige anskaffelser som gjelder, vil de seriøse, lokale bedriftene tape anbud som følge av høyere lønnskostnader, blant annet for reise, kost og losji. Fellesforbundet ber derfor om at fylkeskommunen viderefører bestemmelsen i § 9:

9. Krav til lønns- og arbeidsvilkår
Oppdragsgiver stiller krav om at ansatte hos leverandør og eventuelle underleverandører som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten, skal ha minst lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende landsomfattende tariffavtale, med tilhørende hovedavtale for den aktuelle bransje. Med lønns- og arbeidsvilkår menes bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, feriepenger, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen. Videre skal det kunne dokumenteres at det innbetales pensjon (OTP) og lovbestemt yrkesskadeforsikring for samtlige ansatte.

Oppdragsgiver forbeholder seg retten til å gjennomføre nødvendige sanksjoner dersom Leverandør eller underleverandører ikke etterlever kravene om lønns- og arbeidsvilkår. Oppdragsgiver forbeholder seg retten til å holde tilbake et beløp tilsvarende en promille av kontraktssummen, men ikke mindre enn kr. 1000.- pr. virkedag inntil det er dokumentert at forholdet er bragt i orden, eller heving av kontrakt dersom det er åpenbart at disse retningslinjer ikke følges som forutsatt».

<u>Høringssvar fra Maskinentreprenørenes forbund avd. Telemark</u>
«Vi i MEF vil aller først gi vår tilslutning til innføring av seriøsitetsbestemmelser innen bygg- og anleggsbransjen, og ser svært positivt på dette. Vi mener MEF som forbund og deres medlemsbedrifter representerer en seriøs del av anleggsbransjen. For at seriøsitetsbestemmelsene skal få størst mulig positiv effekt, er det imidlertid svært viktig at kravene i seriøsitetsbestemmelsene er tilpasset dagens situasjon i bransjen.

1. *HMS-kort*

Vi ser av forslaget at alle arbeidstakere skal bære lett synlig gyldig HMS-kort utstedt av Arbeidstilsynet. Ordrebekreftelse, søknadsskjema ol. aksepteres ikke som HMS-kort. Arbeidstakere som ikke har slikt HMS-kort, vil bli bortvist fra bygge- og anleggsplassen. Det er svært viktig at dette ikke gjelder skoleelever eller personer utplassert fra NAV. Disse kan av praktiske årsaker ikke få utstedt HMS-kort. Vi oppfordrer derfor Telemark Fylkeskommune om å følge retningslinjene til Arbeidstilsynet. Her står følgende:
Hvem trenger ikke HMS-kort? Hovedregelen er at de som arbeider i virksomheter i disse bransjene, skal ha HMS-kort:
• bygg og anlegg
• renhold
• bilpleie, hjulskift og hjullagring
• varetransport med bil - gjelder kun for sjåfører og medhjelpere (som er med bilen og utfører arbeid)

Noen som jobber i disse bransjene, skal likevel ikke ha HMS-kort. Det gjelder
• elever i grunnskole eller videregående opplæring som er utplassert i virksomheter i regi av skolen (i praksis), er ikke ansatt i virksomheten. De kan derfor ikke få HMS-kort og skal i stedet ha med en bekreftelse fra skolen.

• personer på forskjellige utplasseringstiltak finansiert av NAV (tidligere kalt lærlinger på NAV-tiltak), er ikke ansatt i virksomheten. De kan derfor ikke få HMS-kort og skal i stedet ha med en bekreftelse fra NAV.
• flyktninger i arbeidstrening/praksis gjennom et introduksjonsprogram, er ikke ansatt i virksomheten de er utplassert i. De kan derfor ikke få HMS-kort. De må i stedet ha med en bekreftelse fra kommunen på at de deltar i et introduksjonsprogram.
Bekreftelsen på opplæring, praksis eller tiltak må vise navn, fødselsdato, organisasjonsnummer for virksomheten de er utplassert i, og tidsperioden for utplasseringen. Bekreftelsen fungerer som dokumentasjon ved tilsyn.

Dersom forslaget blir stående, vil ikke bygg- og anleggsbransjen kunne ta i mot elever fra skole på utplassering i bedrift. Dette er skolene helt avhengige av for å få gjennomført den praktiske opplæringen. Alternativt må Fylkeskommunen investere i nok utstyr og lærekrefter, slik at skolen selv kan stå for denne opplæringen. Det er imidlertid et ønske fra både skolen og bransjen at elevene får utplassering i bedrifter i løpet av skoleåret. Dette er dessuten en viktig utstillingsplass for elevene for å skaffe seg læreplass.

Flere av våre medlemsbedrifter har god erfaring med å ta inn arbeidsledige fra NAV på prøve. Dette vil heller ikke lenger være mulig, noe vi ser som svært uheldig for både den det gjelder og bedriftene og anleggsbransjen.

Sak 3. Krav om faglærte håndverkere
MEF foretok i 2022 en kartlegging av andelen faglærte i medlemsbedriftene i Telemark. Det viste seg at 51 % av de ansatte hadde fagbrev. Andelen har ikke økt nevneverdig siden den gang. På bakgrunn av dette mener vi kravet om 50 % fagarbeidere er fornuftig.

Sak 4. Lærlinger
Fylkeskommunen foreslår at minst 10 % av bygge- anleggsarbeidet skal utføres av lærlinger. MEF mener i utgangspunktet at kravet om lærlinger bør ligge på bedriftsnivå og ikke på prosjektnivå. Det er læreplanen og den enkelte lærlingens behov som må være styrende for hvor bedriften velger å sysselsette lærlingen. Ved å stille kravet om lærlinger på prosjektnivå, setter man opplæringsloven og den aktuelle læreplanen til side. Lærlingene vil fort kunne bli en «kasteball» for å oppfylle fylkeskommunens seriøsitetskrav, og ikke der de vil få oppgaver som gir best læring frem mot fagprøven. Beregninger som vi har gjort viser at bedrifter som har flere offentlige prosjekter samtidig må ha en vesentlig høyere andel lærlinger enn 10 % i bedriften. Vi har nå eksempler i vårt fylke der bedrifter må gå til det skritt å si opp ansatte for å kunne oppfylle kravet om lærlinger uten å ekspandere.

Dersom kravet om lærlinger legges på prosjektnivå er det svært viktig at offentlige byggherrer viser skjønn i tilfeller hvor den aktuelle lærlingen ikke lenger har utbytte av å være i prosjektet. I slike vil det være svært urimelig at bedriften vil bli sanksjonert.

For å oppnå en andel på 10 % lærlinger må bedriftene i Telemark ha tilgang på ca. 150 lærlinger til enhver tid. I dag har bedriftene ca. 115, og det er 45 søkbare skoleplasser i anleggsteknikk i

Telemark. Ser man på fylkeskommunens dimensjonering av eget skoletilbud, vil et krav om 6 - 7 % andel lærlinger vært et riktig nivå.

Sak 8. Bruk av underleverandør, herunder innleid arbeidskraft
Kravet om maks to ledd under hovedleverandør i kjeden er i de fleste tilfeller tilstrekkelig. Men det kan i enkelte tilfeller være behov for enda et ledd. Dette gjelder for eksempel i tilfeller hvor maskinentreprenøren er underleverandør av byggentreprenør. Dette gjelder de fleste kontrakter for byggeprosjekter der byggentreprenøren er hovedentreprenør, og maskinentreprenøren er underentreprenør. Det er vanlig at maskinentreprenørene leier med seg andre faggrupper med spesialkompetanse som f.eks. anleggsgartnere, sprengningsfirmaer, pelefirmaer, brønnborere mm.

Som et eksempel leier en byggentreprenør inn en maskinentreprenør. Maskinentreprenøren leier igjen inn et sprengningsfirma. Så langt alt vel. Dersom det er behov for å sikre fjellet, foreta rystelsesmålinger mv er det helt naturlig at sprengningsfirmaet leier inn denne kompetansen. I slike tilfeller må det kunne gis dispensasjon fra kravet om 2 ledd underleverandører».

Høringssvar fra Norsk Arbeidsmandsforbund avd. 1 Øst:
«Vi har sett igjennom det forelagte høringen fra de parter som er nevnt. Vi i Norsk Arbeidsmandsforbund avd. 1 (NAF) kan også stille oss bak dette. Vi kan da også settes på iht. innsender sammen med de andre nevnte parter».

Økonomiske, administrative og juridiske konsekvenser

En høring på fylkeskommunens seriøsitetsbestemmelser innebærer ingen umiddelbare behov for budsjettmessige vedtak. Ressursbruk knyttet til kompetanseheving internt, og direkte ressurser knyttet til kontraktsoppfølging i bygge – og anleggskontrakter over terskelverdi, kan øke noe. Kontroll av faglærte, kontroll av lovlige tilknytningsformer og dokumentasjonskontroller på personnivå er varige oppgaver som må dekkes innenfor eksisterende rammer.

De omforente seriøsitetsbestemmelsene fra KS, DFØ mv. har siden fylkestingets vedtak blitt oppdatert i samsvar med endringene i lov om offentlige anskaffelser § 5. I den oppdaterte versjonen fra juli 2026 er det gjort endringer i de tre første avsnittene i mars-versjonen i punktet om lærlinger, hvor punktet om at kravet til lærlinger kan oppfylles av personer under systematisk opplæring er fjernet. Endringene innebærer at bestemmelsen nå er i overensstemmelse med lovens krav, samt har fått korrekte henvisninger til opplæringslova. De øvrige endringene består av en oppdatering av relevant lovhjemmel/henvisning.

Konsekvenser for fylkets klimamål og FNs bærekraftsmål

Telemark fylkeskommune er opptatt av at fylkets klimamål og FNs bærekraftmål blir fulgt opp. FNs bærekraftsmål nr. 8 om å fremme inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, sysselsetting og anstendig arbeid for alle relaterer seg til denne saken.

Fylkesdirektørens vurdering

Fylkesdirektøren har foretatt en gjennomgang av innkomne høringssvar. Med unntak av Fellesforbundet sentralt og Fellesforbundet avd. 8 som tilrår en videreføring av Telemarks-modellen, slutter høringsinstansene seg til at fylkeskommunen anvender de omforente seriøsitetsbestemmelsene som er utarbeidet av Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) i bygge- og anleggskontrakter.

Det ble bedt om høringsinnspill særlig knyttet til prosentandel lærlinger og prosentandel faglærte innenfor henholdsvis bygg og anlegg. De høringsinstanser som har svart på prosentandel faglærte, tilrår at fylkeskommunen viderefører kravet om minimum 50 % faglærte. Når det gjelder kravet om minimum 10 % lærlinger støtter de fleste høringsinstansene kravet om 10 % lærlinger. Maskinentreprenørenes forbund avd. Telemark uttaler imidlertid at et krav om at 6 - 7 % andel lærlinger vil være et riktig nivå.

Flere av høringsinstansene gir innspill om andre forhold f.eks. bruk av HMS-kort utstedt av Arbeidstilsynet, bruk av underleverandør og innleid arbeidskraft og videreføring av kravet til lønns- og arbeidsvilkår. Lov om offentlige anskaffelser ble endret med virkning fra 1. juli i år. I ny § 5e er det regulert at oppdragsgiver skal stille kontraktsvilkår om at ansatte og innleide hos leverandør og underleverandørkrav minst har lønns- og arbeidsvilkår som er i samsvar med allmenngjort tariffavtale. Kravet gjelder også i bygge- og anleggskontrakter. I ny § 5f er det lovregulert krav til HMS-kort i samsvar med forskrift. Fylkeskommunen har allerede inntatt i våre kontrakter unntak for personer som ikke kan få HMS-kort med en uttømmende opplisting som er i samsvar med forskrift om HMS-kort på bygge- og anleggsplasser; personer på tiltak fra NAV som kan fremvise en bekreftelse fra NAV, elever som har praksis som kan fremvise en bekreftelse fra skole og flyktninger med introduksjonsprogram som kan fremvise en bekreftelse fra kommune. Når det gjelder kontraktsvilkår om begrensning i antall ledd i leverandørkjeden, er det i ny § 5k tredje ledd regulert at oppdragsgiver kan åpne for flere ledd i leverandørkjeden dersom det er nødvendig for å sikre tilstrekkelig konkurranse. Fylkesdirektøren må forholde seg til lovkravene knyttet til samfunnshensyn i anskaffelsesloven, og kan gjøre unntak der det er adgang for dette under henvisning til fylkestingets vedtak pkt. 1 hvor det er adgang til å gjøre unntak i anskaffelser hvor dette er nødvendig av hensyn til lov- og forskriftskrav.

Fylkesdirektøren tilrår at vedtak i fylkestingets sak 63/26 pkt. 1 om at de til enhver tid gjeldende omforente seriøsitetsbestemmelser utarbeidet i fellesskap av Fellesforbundet, NHO Byggenæringen, KS og DFØ inntas i fylkeskommunens bygge- og anleggskontrakter over nasjonal terskelverdi, og at det kan gjøres unntak i anskaffelser hvor dette er nødvendig av hensyn til lov- og forskriftskrav, opprettholdes. Fylkesdirektøren tilrår også at pkt. 2 i vedtaket om at: «*Fylkesdirektøren innarbeider egnede sanksjoner for manglende oppfyllelse av seriøsitetsbestemmelser i kontrakter»,* opprettholdes.

Vedlegg:
Høring - seriøsitetsbestemmelser Telemark fylkeskommune
Vedtak _ , 18062026, Sak 63_26, Revisjon av seriøsitetsbestemmelser TFK
Svar - Høring - seriøsitetsbestemmelser Telemark fylkeskommune CRM0350890
Høringsuttalelse - Seriøsitetsbestemmelser Telemark Fylkeskommune
Høring - seriøsitetsbestemmelser i Telemark fylkeskommune
Høring - seriøsitetsbestemmelser Telemark fylkeskommune
Seriøsbestemmelser Telemark